

LBRIS

We know
books

Barbu Delavrancea

*Palatul
de cleștar*

Editura MondoRo
București, 2017

Cuprins

Bunicul / 3

Bunica / 10

Domnul Vucea / 15

Neghiniță / 39

Palatul de cleștar / 54

BUNICUL

Se scutură din salcâmi o ploaie de miresme.

Bunicul stă pe prispă. Se gândește. La ce se gândește? La nimic. Numără florile care cad. Se uită-n fundul grădinii. Se scarpină-n cap. Iar numără florile scuturate de adiere.

Pletele lui albe și crețe parcă sunt niște ciorchini de flori albe; sprâncenele, mustățile, barba... peste toate au nins anii mulți și grei.

Numai ochii bunicului au rămas ca odinioară: blânzi și mângâietori.

Cine trânti poarta?

— Credeam că s-a umflat vântul... o, bată-vă norocul, cocoșeii moșului!
Un băietan și o fetiță, roșii și bucalăi, sărutară mâinile lui „tata moșu”.

— Tată moșule - zise fetița - de ce zboară păsările?

— Fin' că au aripi, răspunse bătrânul, sorbind-o din ochi.

— Poi, rațele n-au aripi? De ce nu zboară?

— Zboară - zise băiatul - dar pe jos.

Bătrânul cuprinse într-o mână pe fată și în cealaltă pe băiat.

— O, voinicii moșului...

Și zâmbi pe sub mustăți, și-i privi cu atâta dragoste, că ochii lui erau numai lumină și binecuvântare

— Tată moșule, dar cocorii un' se duc când se duc?

— În țara cocorilor.

— În țara cocorilor?

— Da.

— Dar rândunelele un' se duc când se duc?

— În țara rândunelelor.

— În țara rândunelelor?

— Da.

— Tată moșule, aș vrea să-mi crească și mie aripi și să zbor sus de tot, până în slava cerului, zise băiatul netezindu-i barba.

— Dacă ți-or crește ție aripi - zise fata - mie să-mi prinzi o presură și un sticlete.

— Da... hî... hî..., poi ce fel... și mie?

Fata se întristă.

Bătrânul o mângâie și zise băiatului:

— Bine, să prinzi și pentru tine, să prinzi și pentru ea.

— Ție două și mie două... nu e așa, tată moșule?

— Firește, ție două, lui două, și mie una.

— Vrei și tu, tată moșule? întrebă băiatul cu mândrie.

— Cum de nu... mie un scatiu.

Ce fericiți sunți!

Băiatul încălecă pe un genunchi și fata pe altul. Bunicul îi joacă. Copiii bat în palme. Bunicul le cântă „Măi cazace, căzăcele, ce cați noaptea prin argele...”

BUNICA

O văd, ca prin vis.

O văd limpede, așa cum era. Înaltă, uscățivă, cu părul alb și creț, cu ochii căprui, cu gura strânsă și cu buza de sus crestată, în dinți de pieptene, de la nas în jos.

Cum deschidea poarta, îi săream înainte.

Ea băga binisor mâna în sân și-mi zicea:

— Ghici ...

— Alune!

— Nu.

— Stafide!

— Nu.

— Năut!

— Nu.

— Turtă dulce!

— Nu.

Până nu ghiceam nu scotea mâna din sân.

Și totdeauna sânul ei era plin.

Îi sărutam mâna.

Ea-mi da părul în sus și mă săruta pe frunte.

Ne duceam la umbra dudului din fundul grădinii.

Ea își înfîșea furca cu caierul de in în brâu și începea să tragă și să răsucescă un fir lung și subțire. Eu mă culcarn pe spate și lăsam alene capul în poala ei.

Fusul îmi sfârâia pe la urechi. Mă uitam la cer printre frunzele dudului. De sus mi se părea că se scutură o ploaie albastră.

— Ei, ce mai vrei? Îmi zicea bunica.

Surăsul ei mă gădila în creștetul capului.

— Să spui...

Și niciodată nu isprăvea basmul.

Glasul ei dulce mă legăna; genele mi se prindeau și adormeam; uneori tresăream și-o întrebam câte ceva; ea începea să spuie și eu visam înainte.

— A fost odată un împărat mare, mare...

— Cât de mare?

— Mare de tot. Și-și iubea împărăteasa ca pe ochii din cap. Dar copiii nu avea. Și îi părea rău, îi părea rău că nu avea copii...

— Bunico, e rău să nu ai copii?

— Firește că e rău. Casa omului fără copii e casă pustie.

— Bunico, dar eu n-am copii și nu-mi pare rău.

Ea lăsa fusul, râdea, îmi desfăcea părul cârlionțat în două și mă săruta în creștetul capului.

Câte o frunză se desprindea din ramuri și cădea legănându-se. Eu mă luam cu ochii după ea și ziceam:

DOMNUL VUCEA

Auzisem eu de turci și de nemții cu coadă; ziua la amiaza mare, îi vedeam înaintea ochilor cu paloșe late, cu sulite lungi, călări pe cai, sărind gardurile mahalalei, ca și cum ar fi sărit o dâră de bou; îi vedeam robind roate de copii și de femei, lăsând în urma lor jale și nori groși de pulbere.

Dar oricât m-ar fi înspăimântat și fericit lumea basmelor și-a poveștilor, când mi-aduceam aminte că de la S-tă Mărie o să trec la Școala domnească, din culoarea de negru, uitam și de turci, și de nemții cu coadă, și de „țara cocorilor”.

Mă apropiam cu gândul, sficios, tremurând, de acea vestită școală, ca de un urs împăiat, gata să fug. Mi-era frică și mi-era dragă. Și mi-era dragă fără să bănuiesc nici cum e, nici unde e.

Două lucruri aflasem: că e „domnească”, iar nu cum era a noastră din curtea bisericii, și că dascălul e „profesor”, trebuind să-i zici „domnul”, iar nu cum îi ziceam noi la al nostru, „nea Nicuță”.

De pe la Sân-Petru, eu îmi luam ghiozdanul, îi treceam băierile pe după gât și colindam pe aceleași cărări din grădina noastră, zicând că am plecat la Școala domnească. Uneori îmi legam de mijloc cu un crâmpei din frânghia

mamei, tăiat pe furis, și pe Grivei, și-l luam cu mine. Câinele căsca de căldură, repezea capul după muște, clănțănind dinții.

Eu îi vorbeam de Școala domnească:

— Hai, măi Grivei, măi, nu fi leneș. Acolo e școală, nu glumă... profesor mare și învățat, iar nu ca nea Nicuță, care se încurcă când zice cazanial¹... Măi Grivei, este așa de grozav profesorul că, de ai vrea, chiar și tu ai învăța carte... Ci lasă muștele, nu fi prost... Să-i zici „domnul”, că de nu, îți mănâncă coada... Și să nu scoți limba de un col, că-ți mănâncă și urechile, bunătate de urechi, măi Grivei, măi...

Câte nu spuneam și pisicii. Parc-o simt și acum, ghemuită în sân, caldă și moale. Torcea, cu capul pe gura cămășii, cu ochii leneși și galbeni.

— He! He! Martinico... hai la Școala domnească, că sunt profesori buni... Să nu-ți fie frică... Dacă vei învăța adunarea îți dă un șoarece... la scădere îți dă doi... la fracții te face împărăteasa șoarecilor. Dacă nu te-i silii, să știi, dragă Mărtinică, că te ia de coadă, te învărtește de trei ori și-ți crapă fierea de pământ...

Voiam să sperii pisica. Pisica, sfâr-sfâr, închidea pleoapele, leneș și nepăsător, iar mie îmi treceau fiori reci de-a lungul spinării, căci eu credeam pe profesor atât de mare, că mi-l închipuiam mai mare și mai tare ca tata chiar... Doamne, dar dacă în loc să ia pisica de coadă m-o înhăța pe mine de un picior?

Se ducea cheful pe copcă, și mă întorceam acasă, înșirând pisicii vorbe de mângâiere.

¹ cazanie = Predică prin care se explică un pasaj din evanghelie.

NEGHINTĂ

A fost odată o babă, bătrână, bătrână. Abia zărea de bătrână ce era. Și mâinile îi umblau la ciorap, iar în gândul ei se ruga la Dumnezeu s-o dăruiască cu un copil, că n-avea decât pe unchiașul ei. Și unchiașul, ba la pădure, ba la arie, ba la târg, iar baba sta singură cuc, că toată ziua i-ar fi țuiit tăcerea în fundul urechilor, dacă n-ar fi strănutat și n-ar fi tușit câteodată. Ba uneori, ca să-și mai ție de urât, tot ea vorbea și tot ea răspundea. Și râdea, ea de ea, ca și cum ar fi râs ea de altcineva, înșirând ochiurile pe cârlige.

„Ei, ei, ce n-ar plăti un flăcău la bătrânețele noastre!”

„Cât, de? Cât?”

„Ihi, ihi, mult de tot!”

„Adică ce, nu te-ai mulțumi și c-o fată mare?”

„Ba, ce să zic, bine ar fi și-o fată.”

„Da, dar la fată vrea zestre.”

„S-ar găsi, că eu și unchiașul avem ce ne trebuie, și nu ne trebuie mult, trei coți de pânză albă și câte un coșciug; iar boii moșului, iar plugul moșului, iar casa moșului și a babei, toate ar fi ale fetei.”

„Bine, mătușe, bine, da' de unde și fată? Tu nu știi că copacii uscați nu

mai dau de la rădăcină?”

Și bătrâna începu să râdă și să ofteze: „Hi, hi, hi, ooof, of!”

„Ei, toate se întorc, și apele se întorc de la Dumnezeu, numai tinerețile ba. Ce nu e la timp nu mai e niciodată. M-aș mulțumi eu și cu un prichindel de băiat.”

„Ba te-ai mulțumi și cu o codană. Tu să-nșiri și ea să deșire, tu să cerni și ea să risipească, tu să pui de mămăligă și ea să răstoarne căldarea pe foc.”

„Dacă e pe-așa, m-aș mulțumi și cu un copil cât ghemul, numai s-aud în casă «mamă», că mult e pustiu când ușa se închide peste doi bătrâni.”

„Dar dacă ar fi mai mic?”

„Fie și mai mic.”

Și bătrâna începu să râdă.

„Ce neroadă!”

„Ba neroadă, nu glumă!”

„Dar dacă ar fi cât un bob de mazăre?”

Și tocmai când da bătrâna capul peste cap, de răs, odată tresări, că de după ușă s-auzi un glas ascuțit și înțepat:

— Dar dacă ar fi cât o neghiniță?

Și bătrâna se uită, se uită, și începu să se închine.

— Bine, bine — zise același glas — văd eu că nu-ți trebuie copii.

Baba își luă inima în dinți și zise:

— Ba-mi trebuie... dar unde ești... cine ești?

— Cine sunt? Neghiniță, gândul lumii. De mic ce sunt, pătrund în urechile oamenilor și-i ascult cum gândesc. Adineauri eram în urechea ta a dreaptă,

PALATUL DE CLEȘTAR

Cam pe la începutul vremilor, până unde praștia minții nu azvârle, se povestește, așa, ca din scorneală, că omul era croit din alte foarfeci și cioplit din altă bardă.

Tot cu mâini și cu picioare era și pe atunci, tot cu ochi și cu urechi, tot cu nasul deasupra gurii și cu călcâiele la spate, dar de învârtea copacul, smuls din rădăcină, și mi-ți izbea la mir¹ leii pustiilor, dihăniile cădeau tumba, cu labele în sus, marghiolindu-se² a moarte.

Apele curgeau la vale și munții se ridicau în sus. Nu se pomeneau flori pe cer și stele pe pământ - ca pe la pârdałnicii noștri de stihari³ - dar multe nu erau așa după cum sunt.

Împărații, de mureau în luptă de buzdugan, bine, iar de nu, li se uitau de zile. Numai dacă barba le mătura țărâna la nouă coți în urmă, chemau pe unul din feciori, pe cel mai viteaz și mai cuminte, și-i dăruiau năframa, inelul, paloșul, stema și gonaciul⁴, ca să poată împărăți și război în locul lor.

¹ a izbi (lovi) la mir = A lovi (pe cineva) în frunte (mortal); a distruge, a nimici.

² marghioli = A se prefăce.

³ stihar = Poet, versificator.

⁴ gonaciul = Cal sprinten, care fugă repede.

Apărarea și dreptatea alârna de tăișul paloșului. Cu mintea cântăreau și hotărau, iar cu paloșul împărțeau. Și spun unii că pe atunci mergea mai bine cu minte dreaptă și fără de legi, decât ca în zilele noastre, cu legi și cu minte strâmbă.

P-așa vremuri se zice că ar fi vâcuit împăratul cu stema ruptă din soare, în cel mai frumos palat de cleștar și peste cel mai înțelept și mai viteaz norod.

Nu era crai pe care împăratul cu stema ruptă din soare să nu-l fi domolit, că nici o oaste dușmană nu putea să-i stea împotrivă. La vreme de adânci bătrâneți sta înșeuat în fruntea ostașilor, călare pe un bidiviu ce arunca pe nări trâmbe de fum și limbi de foc. Și toți ai săi prindeau la inimă și biruiau, așa li se părea lor cum era el de bătrân și înzilizit¹, tocmai ca o lance ruginită, care de-a pururea răpusese pe oricine izbise.

Dar cât era de mare și de vestit, că se dusese vestea până unde pământul e drob de piftie, d-asurda îi fură toate.

Într-o sfântă zi de vineri, cam pe la chindii, numai ce i se păru că stema din cununa împărătească se umflă și crește, crește, ba cât oul de găscă, ba cât un boșar², și-i îndoii grumajii, și-l plecă la pământ. Înfricoșat, împăratul se luptă ce se luptă cu namila de diamant, iar la urma urmii căzu cu fața în jos, podidindu-l un piâns de foc.

Nu trecu cât ai scăpăra din arnă și se apropiară de împărat, cu mângâieri și dezmierdări, odrasla lui de trei fete, ca trei zâne, surori și nepoate, care mai de care mai chipeșe și mai drăgălașe. Apoi veniră mai-marii tronului

¹ înzili = A-și ține zilele cu greu, a o duce de azi pe mâine.

² boșar = Pepene cu coajă verde și miezul galben.